

Jydepotteproduktionens udbredelse i Ribe Amt

Af Mette Guldborg

Fremstillingen af jydepotter forbindes med store dele af Ribe Amt, og i mange slægtsbøger og i lokalhistorisk litteratur, der omhandler 1800-tallet, findes der glimt af denne specielle og karakteristiske produktion fra en lang række sogne i amtet.

Imidlertid lå jydepotteproduktionens storhedsperiode noget tidligere, og der er betydelig forskel på, hvordan situationen var i slutningen af 1600-tallet og i slutningen af 1800-tallet. Denne artikel behandler udbredelsen af jydepotteproduktionen i Ribe Amt, og hvordan den har ændret sig gennem tiden. Men først et generelt blik på de steder, hvor der blev fremstillet jydepotter¹.

Jydepotternes fremstillingssteder

Produktionen af jydepotter - de sorte uglaserede potter, som bondekvinder formede i hånden og brændte ved en iltfattig forbrænding i mile - begyndte formentlig i slutningen af 1400-tallet og tog for alvor fart i 1500-tallet, at dømmes efter arkæologiens resultater². Der var flere forskellige fremstillingssteder, og deres historie tyder på, at produktionen var for nedadgående allerede fra omkring år 1700, og i løbet af 1700- og 1800-tallet forsvandt flere og flere produktionssteder for jydepotter.

Skive var en af de tidligst forsvundne jydepottelokaliteter. Da Holger Jacobæus i sin rejsebog 1671-1692 opregnede, hvad de forskellige byer var berømte for, skrev han, at det for

Skives vedkommende var »gryder og tingstude«³, og i Resens Atlas Danicus 1677 hed det at en af de ting, der blev handlet med i byen, var lerkar af sort farve, som havde gjort byen bekendt og berømt. »De kaldes snart Skive gryder, snart jydepotter, og de er lavet af en leredejj, der ved brændingen ikke bliver rød, som ler ellers, men sort«⁴. Skive gryderne synes at forsvinde sidst i 1600-tallet eller først i 1700-tallet.

Vester Brønderslev Sogn i Hjørring Amt havde en produktion af jydepotter, som kan følges tilbage til 1600-tallet. Lokale fund af jydepotteskår er dateret til 1650-1700⁵, og i et grandebrev for Vester Brønderslev fra 1682 findes en bestemmelse om, at ingen i byen eller på byens fælled måtte brænde gryder eller kakler, fordi tørvejergningen var så ringe, og fordi det gav fare for ildebrand⁶. Forbudet satte dog ikke en stopper for produktionen, for da amtsbeskrivelsen for Hjørring Amt udkom i 1828 berettes det, at ti familier i Vester Brønderslev tildels ernærede sig ved brænding af sorte kar eller gryder. Produktionen synes kun at have haft lokal betydning og at være ophørt i første halvdel af 1800-tallet⁷.

Potteproduktionen i Vorup ved Randers var ret betydningsfuld, og produktionen herfra solgtes på markeder i Jylland og blev udskibet fra Randers til bl.a. København⁸. Produktionen forsvandt i begyndelsen af 1800-tallet, og det så eftertrykkeligt, at grydemænd fra Torstrup, et

Øster, Vester- og Nørre Horne herreder. Fra øst mod sydvest ses de tre gamle pottesogne Tistrup, Torstrup og Horne, Nørholm, som havde store dele af pottesognene som fæstegods samt Janderup (Jandrup) og Hjeriting, hvorfra potterne blev udskibet til Hamborg og andre steder. Efter Thorkild Gravlund. Herredsbogen, Jylland. København 1930.

af Varde-produktionens kernesogne, i 1820'erne og 1830'erne regelmæssigt kørte til Randers⁹.

I Fjends Herred ved Limfjorden var der en produktion af jdepotter, som blev solgt i de nærliggende købstæder eller udskibet fra Kvols Havn ved Hjarbæk Fjord, hvorfra det meste af Limfjorden forsynedes. En mindre del af potterne gik til København og Norge. Produktionen ophørte i sidste halvdel af 1800-tallet¹⁰.

Lokale jdepotteproduktioner, som ikke havde nogen større markedsmæssig betydning,

fandtes forskellige steder i Midt- og Vestjylland. Man fremstillede først og fremmest mælkefåde, men også gryder, kakkellovnspotter m.m. Pottefremstillingen blev varetaget af husmandsfolk, og produkternes kvalitet var ikke særlig høj¹¹. Den spredte produktion holdt sig til begyndelsen af 1900-tallet.

Endelig skal omtales en fynsk produktion af sorte potter, som ofte er blevet forvekslet med jdepotter, men hvis fremstillingsmåde var anderledes, idet potterne her blev »pølset op« og ikke som jdepotterne banket ud af én klump

ler. Man sagde om de færdige potter, at de ikke tålte ilden så godt som jydepotterne. Produktionen, der bl.a. fandt sted i Karhuse i Vissenbjerg og Hellager i Tved Sogn ved Svendborg, ophørte i slutningen af 1800-tallet¹².

Fra produktionens tidlige faser og til dens afvikling sidst i 1800-tallet var det imidlertid egnen nordøst for Varde, der var det mest betydningsfulde produktionsområde. »Egentlig er det to hovedsteder i Jylland, som er kendte for de sorte lerkars forfærdigelse«, berettede pastor Smith, der i 1791 skrev om jydepotteproduktionen. »Det ene sted er i Vorup by ved Randers i Aarhus Stift; og det andet er egnen omkring Varde i Ribe Stift«¹³. Som nævnt ovenfor forsvandt Vorup-produktionen i begyndelsen af 1800-tallet, hvilket efterlod Varde-egnen uden alvorlige konkurrenter på jydepotteområdet.

De tre pottesogne: Horne, Torstrup og Tistrup

Det var Øster Horne Herred nordøst for Varde, der var hjemsted for Varde-egnens jydepotteindustri med sognene Horne, Torstrup og Tistrup som de ubestridt førende pottesogne. De tre nævnes så godt som altid som pottesogne lige fra de tidligste til de seneste vidnesbyrd om potteproduktion, og langt størstedelen af sognenes gårdbrug var involveret i fremstillingen.

Det kan ikke siges, hvor langt tilbage fremstillingen af sorte potter var en betydelig beskæftigelse i Øster Horne Herred. De ældste kendte omtaler af jydepotter fra Varde-egnen findes i List toldbøger i 1643, hvor 12 ud af 15 udgående skibe fra Varde-kanten til Husum, Glückstadt og Hamborg havde sorte potter med¹⁴. Første gang jydepotteproduktion nævnes eksplicit i forbindelse med Øster Horne Herred er i modelbøgerne, der gik forud for matriklen 1688. Modelbøgerne levner ikke tvivl om, at pottefremstillingen allerede på det tids-

punkt i de tre kernesogne var en velorganiseret, økonomisk betydningsfuld eksportproduktion, der var snævert knyttet til landbruget. For såvel Tistrup, Torstrup som Horne sognes vedkommende – men ikke for nabosognene – noteredes det, at ejendommen blev takseret højere på grund af potteproduktionen. Notitsen, der varierer lidt i ordlyd for de forskellige sogne, lyder sådan for Tistrup Sogns vedkommende: »Dette sogn kan gjøre sig en temmelig fordel med sorte potter som der bliver brændt, hvilke bønderne der i sognet til Janderup henfører og der forhandler, hvorfra de og siden til Hamborg og andre steder bliver udskibede. I denne konsideration er ejendommen anset og takseret i højere sort end den ellers kunde tåle«¹⁵.

Potteproduktionen var altså ikke en lille husflidsproduktion, hvor man fremstillede til eget brug og solgte af overskudsframstillingen uden for myndighedernes bevågenhed. Det var en produktion, der fandt sted direkte med eksport for øje, og som allerede i 1600-tallet havde etableret et veludviklet transportnet til eksportmarkederne i bl.a. Hamborg. Jydepottefremstillingen var en fast bestanddel af landbrugsdriften i de tre sogne, og en indtægt, som bønderne blev beskattet af, eftersom hartkornssættelsen var grundlag for skatteudskrivningen. Mange bierhverv på landet nød skattefrihed, fordi de var udviklet som nicheproduktioner, som der ikke var taget højde for ved vurderingen af beskatningsgrundlaget. Denne fordel havde pottefremstillingen i Øster Horne Herred ikke. Tværtimod må matriklen 1688 have betydet, at beboerne slet ikke kunne undvære den indtægt, det gav at producere potter. Grundlæggende kan hartkornsskatten ses som en beskatning af leret, men da indtrykket var, at leret ville ligge ubrugt hen, hvis det ikke blev brugt til jydepotter, fandtes der ikke nogen oplagt alternativ anvendelse for leret¹⁶.

Jydepotte fremstillet på gården Foldager i et af de nye pottesogne, Ølgod.

Inden for de tre sogne var jydepotteproduktionen en integreret del af snart sagt ethvert bondebrug, og det var en nødvendighed for at drive et landbrug i området, at det blev suppleret med pottefremstilling. Det var stort set kun i de tre sogne, kvinderne forstod at gøre potter, som man sagde, og efterhånden blev det et problem at finde sig en ægtefælle, som man ikke var beslægtet med. Da der skulle betales afgift, hvis man skulle søge om dispensation til ægteskab mellem slægtninge i tredje led, ansøgte præsten i 1762 om, at beboerne i Torstrup og Horne blev fritaget for den afgift med den begrundelse, »at kvindekønnet i disse sogne fra deres ungdom bliver oplært at forarbejde de såkaldte jydepotter, hvorfor de sjældent giftes uden for sognene, ligesom også mandkønnet

af fornødenhed må gifte sig med piger fra sognet, som har lært dette arbejde, efterdi de ellers ikke kan ernære dem af deres liden jordsmål, hvorfor de næsten alle indbyrdes beslægtede«¹⁷.

Også i de indberetninger, præsterne i Ribe Stift skrev til biskop Bloch i 1766-1769, pointeredes befolkningen afhængighed af produktionen. Om Tistrup Sogn hed det, at sognets bedste næring var at gøre sorte potter og køre dem til købstæder og til Hjerting, mens det for Torstrup og Horne sognes vedkommende indberettedes, at kornavlen var ubetydelig, og indbyggerne fortærede meget mere, end de avlede, og mindst halvdelen af befolkningen måtte flytte, hvis det ikke var for de sorte gryder¹⁸.

Produktionen breder sig

I samme præsteindberetninger skrev præsten fra Ansager, et nabosogn til pottesognene, at handelen med sorte potter altid gik »fort både hjemme og henne,« og derfor havde nogle kvinder i hans sogn inden for de sidste par år lagt sig efter at gøre sorte potter. »Brændsel til det arbejde mangler her ikke, og leret skal på sine steder også være bekvem dertil«, forklarede præsten¹⁹. Tyve år efter gik handelen dog ikke længere så godt, og i 1786 søgte man om at få sammenlagt nogle øde steder i Hindsig i Ansager Sogn, fordi jydepotterne var faldet i pris²⁰.

Underretningen fra 1760'erne om, at nogle kvinder i Ansager var begyndt at fremstille sorte potter, er den første, vi finder, hvor det nævnes, at potteproduktionen var begyndt at brede sig til nabosognene. Ifølge C. Dalgas, som skrev amtsbeskrivelsen over Ribe Amt i 1830, tog denne udbredelse fart efter 1800, hvor ikke bare nabosognene, men også naboherrederne optog produktionen. Udbredelsen skete især ved, at piger fra pottesognene blev gift uden-

sogns og fortsatte med at udøve deres færdighed på deres nye bosted²¹.

Med spredningen af produktionen ændrede den også socialt tilhørsforhold. Hvor produktionen i kernesognene havde været en integreret del af et gårdbrug, blev den i de nye områder ofte næsten bærende for økonomien i husstande, der bosatte sig på et hedeled, og det var mere end den kunne holde til. Pottefremstillingen var blevet en udvej, småfolk valgte af nød for at klare sig på de nyudstykkede hedeled.

Denne udvikling søgte godsejeren på Nørholm, som ejede store dele af pottesområdet som fæstegods, bevidst at undgå ved at undlade at udstykke smålodder. Man ville ikke risikere, at unge par blev fristet af muligheden for at tjene penge til at sætte bo i små hushold, som ikke sikrede et tilstrækkeligt næringsgrundlag. Det rummede for stor risiko for, at de ville ende med at blive fattige og ligge sognet til last. Man mente ikke, at småfolk kunne klare sig i længden ved, at konen lavede sorte potter, mens manden kørte rundt og solgte dem i Slesvig-Holsten²².

Eftersom der ikke skete udstykninger i Nørholms fæstegods, havde unge folk under Nørholm Gods ikke mulighed for at udnytte indtjeningen fra pottefremstillingen som basis for at slå sig ned på et selvstændigt, mindre brug i området. Hvis man ikke stod til at overtage en af de eksisterende gårde, var man nødt til at flytte uden for Nørholms fæsteområder, hvis man ønskede at slå sig ned på et brug for sig selv. Dette kan ses som en forklaring på, at pottefremstillingen spredtes til nabosognene og efterhånden overvejende blev drevet af småkårsfolk²³.

Udviklingen i folketallet i Øster Horne Herreds sogne viser da også, at de sogne, der ikke traditionelt var pottesogne - Ølgod, Ansager og

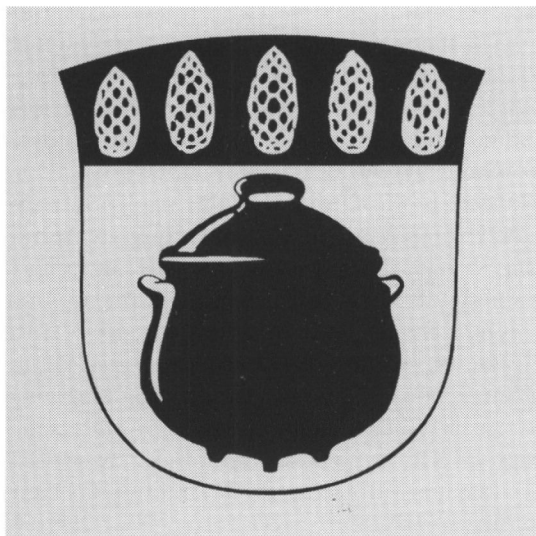
Hodde - tidligst oplevede en befolkningstilvækst, mens de pottesogne, der holdt længst fast i produktionen - Horne og Torstrup sogne, som også for en stor dels vedkommende hørte under Nørholm - stod for den laveste befolkningstilvækst.

Mens produktionen bredte sig i de omliggende områder, afvikledes den i de tre kernesogne, hvor man på de tidligere pottgårde fik mulighed for at lægge større vægt på landbruget med forbedrede dyrkningsmetoder. For de gårde, der havde holdt fast i jydepotteproduktionen, kunne den næsten ende med at blive en hemske. Således fortæller P. O. Pedersen i sine erindringer om den ejendom, hans forældre købte i Thorstrup Sogn i 1866: »Når ejendommens tilstand var så dårlig, hang det sikkert sammen med, at den økonomiske hovedvægt hidtil havde været lagt på fremstillingen af jydepotter (...) Men denne hjemmeindustri betalte sig ikke længere«²⁴.

Adgangen til ler

Adgangen til ler var ikke så ligetil for de nye potteproducenter uden for de traditionelle pottesogne. Tidligere var leret i de tre sogne ofte en fælles lergrav, som alle bondebrug havde adgang til, men når udensogns folk skulle bruge ler, måtte de betale for det²⁵. Således beretter Dalgas i amtsbeskrivelsen over Ribe Amt, at »Fra Horne Sogn hentes meget af denne slags ler til brug i nabosognene og betales med 12ß. lybsk læsset«²⁶. At leret skulle købes, stillede de nye potteproducenter ringere end dem, der pr. tradition havde adgang til ler, og i en præsteindberetning fra Bryndum Sogn i 1838 fortælles, at fortjenesten ved pottemageri var ringe, når manden ikke på egen mark havde det ler og sand, der skulle anvendes²⁷.

Selv om de nystartede potteproducenter i nabosognene havde omkostninger til råvarer-

Grindsteds byvåben fra 1950 med jydepotten forneden, der symboliserer heden, og grankogler foroven, der symboliserer skoven.

ne, havde de også en fordel frem for de gamle pottesogne: De blev ikke beskattet af potteproduktionen, sådan som de tre sogne var blevet det siden 1688-matriklen, og i de nye potteegne kunne man derfor nyde godt af den klassiske bierhvervsfordel, at den blev udviklet uden for skattesystemet.

Arbejdskraften

Lige så langt tilbage, der er vidnesbyrd om jydepotteproduktion i området, synes det at have været almindeligt at ansætte piger til at tage sig af fremstillingen. Således hedder det i markbogen 1683 om det enligtliggende bolssted Feld i Tistrup Sogn, at beboerne dér »gør undertiden sorte jydte pottes, men de holder ingen folk derpå at arbejde«²⁸. Man fandt det altså nødvendigt udtrykkeligt at angive om et sted i et sogn, hvor pottefremstillingen var vidt udbredt, at li-

ge netop dér havde man ikke ansat folk til det. Efterhånden som produktionen bredte sig, blev det dog mere almindeligt - og måske også mere nødvendigt - at de gifte kvinder i højere grad varetog pottefremstillingen. Præsten i Ansager, Tistrups nabosogn, hvortil pottefremstillingen havde bredt sig i slutningen af 1700-tallet, skrev i 1838, at pottefremstillingen primært var arbejde for husets døtre eller pottepiger, men at også husmænd samt af og til også gårdmandskoner lavede pottes for at bidrage til familiens fornødenheder²⁹. I 1871 hed det, at de fleste pottes blev lavet af gifte koner og deres døtre, da der sjældent blev holdt pottepiger som før i tiden³⁰.

Sehesteds undersøgelse

En undersøgelse foretaget omkring 1880 viser tydeligt den udvikling, der havde fundet sted de foregående 100 år. Undersøgelsen er foretaget af den fynske godsejer F. Sehested (1813-82), der var arkæologisk interesseret, og som var blevet optaget af jydepotterne gennem sit arbejde med oldtidens lerkar³¹. Sehested udgav i 1881 bogen *Jydepotteindustrien*, hvori han ud over en beskrivelse af produktionen og dens historie publicerede en undersøgelse baseret på spørgeskemaer udsendt til 80 præster. I Ribe Amt omfattede hans undersøgelse 27 sogne, hvis fordeling fremgår af tabellen. Som man kan se, var det omkring 1880 Fåborg, der var Ribe Amts største pottesogn, efterfulgt af Ansager og Hejnsvig, alle sogne, der først optog produktionen af pottes i 1700-tallets sidste halvdel eller senere. I Tistrup sogn, der hørte til et af de tre gamle kernesogne, var produktionen helt ophørt, mens den i Torstrup og Horne kun blev videreført af 4-6 familier i hvert sogn. I disse to sogne havde der i slutningen af 1700-tallet været henholdsvis 50 og 90 familier, der fabrikerede sorte pottes³². I løbet af 100 år hav-

Igangværende og ophørte pottesogne i Ribe amt omkring 1880.

Herred	Igangværende sogne	Antal aktive familier	Ophørte sogne
Skads herred Ca. 30 aktive familier	Fåborg Næsbyerg Ose Bryndum Starup Nykirke	18 4 3-4 2 1 1	Vester Nebel Aarre Grinstrup
Øster Horne Herred Ca. 20 aktive familier	Ansager Thorstrup Horne	10 5-6 4-5	Tistrup Olгод Hodde
Slavs Herred 10 10 aktive familier	Hejnsvig Grindsted Grene Vorbasse	6 2 1 1	
Malk Herred 3 aktive familier	Lindknud	3	
Vester Horne Herred 4 aktive familier	Lunde Varde Landsogn Outrup	2 1 1	Kvong
Nørre Horne Herred			Stelløv
Gjørding Herred 2 aktive familier	Vejrup	2	Aastrup Gjørding

Kilde: F. Sehested. *Jydepotteindustrien* København 1881

Tidligere og igangværende jydepottesogne omkring 1880, som de fremtræder i F. Sehesteds undersøgelse.

de potteproduktionen altså dels omløkaliseret sig, og dels bredt sig, så der var opstået en ny potteegn.

Sehesteds materiale giver dog ikke et fuldstændigt billede af jydepotteproduktionen omkring 1880. Blandt andet har han helt undladt at sende sin forespørgsel til sogne i det nuværende Vejle Amt. Det var ellers her, i Ringive Sogn, en af de sidste pottekoner, Marie Hansen Haugstrup, virkede. Hun var født i Øse Sogn i 1841, men familien flyttede til Ringive Sogn, hvor faderen havde købt 75 tønder land hede, da hun var bare seks uger gammel. Her ventede en barndom under fattige kår. Hendes mor fremstillede jydepotter og faderen bandt revlinglimer, som han drog rundt og solgte tillige med potterne. Marie var med i pottearbejde allerede før hun kom i skole, og som 7-årig kunne hun selv lave potter. Som 25-årig blev hun gift, og i perioden 1866-1880 var pottemageriet et væsentligt supplement til hendes og hendes

mands landbrug på de 150 tdr land hede, møse og kær. I 1880 var der imidlertid opdyrket så meget hede, at hun måtte arbejde en stor del af tiden i marken, og dermed opgav hun jydepotterne. Hun genoptog dog produktionen i 1895 og fortsatte med den til ind i 1920'erne³³. Marie Haugstrup forældre var altså et eksempel på de hedeopdyrkere, der medbragte færdigheden til at lave potter fra hemsognet og brugte den til at holde husholdet økonomisk på fode, mens hedeopdyrkningen stod på, og Marie videreførte traditionen i sit eget ægteskab.

I dag er det et af de nye pottesogne, nemlig Grindsted, der bærer jydepotten i sit byvåben. Måske gemmer der sig bag denne potte den samme historie om en familien, der skulle klare sig på et hedeled ved hjælp af pottefremstilling. Forlægget for afbildningen af potten findes på Grindsted Museum, og her er potten forsynet følgende tekst: »Hær æ Hanne Kolbæk hind sopgryde. Hun haad en mæj te Hindum 1853«. Det ville have været interessant at vide, hvorfra Hanne Kolbæk kom, dengang hun havde gryden med til Hinum. Måske var hun en af dem, der kom fra de oprindelige kernesogne og bidrog til, at pottemageriet på Vardeegnen - fra at udgøre blot tre sogne i Øster Horne Herred - i løbet af 1800-tallet kom til at omfatte det meste af Ribe Amt.

Noter

1. Denne artikel bygger på dele af forfatterens ph.d. afhandling, der er udgivet under titlen: *Jydepotter fra Vardeegnen. Produktion og handel ca. 1650-1850*. Landbohøjskolehistorisk Selskab 1999. Produktionen og eksporten af jydepotter findes derudover bl.a. behandlet i artiklerne »...tillastede med egne varer og nogle potter« i *Sjæk'len* 1994. Årbog for Fiskeri- og Søfartsmuseet. Esbjerg 1995 s. 39-46; »Jydepotteproduktionen i Tistrup« *Mark og Montre*. Årbog for Ribe Amts Museer 1998, s.7-20 samt »Pottebønder og bondeskippere. Bondens mange næringer« i *Bol og By*. Landbohøjskolehistorisk Tidsskrift 1998:2. s. 100-125.

2. Mogens Hansen. »Hvor kommer jydepotterne fra?« Mark og Montre 1999 s. 29-38.
3. Holger Jacobæus' Rejselog (1671 3. -1692). Udg. af Vilhelm Maar. København 1910, s. 173.
4. H. P. Hansen. »Jydepotter og Løb. Gammel dansk Husflid«. København 1944, s. 14.
5. Jens Andersen: »Jydepotter fra 1995-96«. Årbog for Jysk Arkæologisk Selskab Brønderslev. Kuml Århus 1997, s. 239-266.
6. Danske Vider og Vedtægter, eller Gamle Landsbylove og Byskrå. Bd. II. udg. Poul Bjerger & Thyge Söegaard. København 1908-10, s. 34.
7. L. C. Brinck-Seidelin. Hjørring Amt. København 1828, s. 311f. Se også Niels Chr. Larsen. Brønderslev-minder. Optegnet 1881 af Niels Chr. Larsen f. 1808 og meddelt ved Niels Pedersen. Sprog og Kultur 19. bind, Århus 1952, s. 32.
8. C. Ramsing. Jydepotter, København 1943, s. 13 samt Københavns Stadsarkiv, Københavns Acciseskriver. Accisebog på indkommende Skibe og Varer fra indenlandske Steder 1731. Se endvidere Erik Pontoppidan: Den danske Atlas eller Kongeriget Danmark IV. København 1768, s. 415 og Lise Barfod: »Ingen nød i Potteland« i Skalk 4, 1966, s. 7-11.
9. Christine Daugaard. Biskop Daugaard. En mindebog. København 1896. 1. bog s. 6, 3. bog s. 24, 28, 62, 63 og 70.
10. St. St. Blicher. Viborg Amt. København 1839, s. 201. Jens Østergaard: »Nogle Erindringer om Jydepotteproduktionen i Gammelstrup« i Fra Viborg Amt 1936 s. 5-25; John Simonsen: »Fra oldtids- pottemagerens værksted« i Skive Museum 1989, s. 109f. Viggo Petersen: Aalborg og Limfjordslandet, Aalborg 1993, s. 63ff.
11. J. C. Hald. Ringkjøbing Amt. København 1833 s. 272.
12. Erik Pontoppidan. Den danske Atlas III. København 1767, s. 383f.; G. Begtrup. Agerdyrningens tilstand i Danmark III. Fyen, Langeland, Ærø, Lolland og Falster I. København 1806 (1978), s. 260f.; Andreas G. Jensen. Jydepotten, vort lands ældste Haandværk. København 1924, s. 41ff.; Inge Lise Pedersen. »Sikarkoner og skalgydemænd« Pottemageriet i Karhusene, Fynske Minder 1987. S.49-78.
13. L. Smith. »Om de sorte jydsk Leerkars Fabrikations Maade, og denne Industries Artikels Fordeel for Staten« i Månedskriftet Iris, April 1791, 1-25, s. 11. Pontoppidan omtaler »Randers Potter, Gryder og andre sorte Leerkar« (Erik Pontoppidan. Den Danske Atlas IV København 1768, s. 386).
14. Sundbo: »Af Varde og Hjerings Historie« i Fra Ribe Amt IV 1915-18, s. 595.
15. Rigsarkivet. Chr. Vs matrikel. Modelbøger 1682-8 8.
16. Smith. Om de sorte jydsk Leerkar. 1791, s. 18.
17. Luxdorphs Dagbøger. I Uddrag udgivne ved Eiler Nystrøm. Bd. I. København 1915, s. 172.
18. Landsarkivet for Nørrejylland (LAN). Ribe bispearkiv. Præsteindberetninger til biskop J. Bloch, 1766-1769, C4-775.
19. LAN, Ribe bispearkiv. Præsteindberetninger til biskop J. Bloch, 1766-1769, C4-775.
20. Lundenæs og Bøvling Amts Arkiv 1786, ifølge Varde Lokalhistoriske Arkiv, H. K. Kristensens notater, Ø1, s. 72
21. C. Dalgas. Ribe Amt. København 1830, s. 212.
22. Dalgas. Op cit. s. 79.
23. F. Sehested. Jydepotteindustrien. København 1881, s. 19.
24. P. O. Pedersen. Barndomsminder 1874-1890, København 1937, s. 12.
25. Sådanne fælles lergreve er i matriklen 1844 anført for både Tistrup og Agerkrog i Tistrup Sogn. LAN, Varde Amtsstue, Ribe Amt. Nye Matrikel for Øster Herred i Ribe Amt 1844. B 22 143.
26. Dalgas: Op. cit. note 21. s. 212.
27. Præsteindberetninger 1838. Bryndum og Vester Nebel Sogne. Skads Herred, Ribe Amt. Kopi på Esbjerg Byhistorisk Arkiv.
28. Rigsarkivet (RA), Chr. Vs matrikel, markbøger 1681-83.
29. V. J. A. Ramsing. »Vardeegnens Pottemagerie«. Historisk-statistisk Maanedstidende for Ribe Stift, 1838, s. 62.
30. N. C. Rom. Den danske Husflid, dens Betydning og Tilstand i Fortid og Nutid. København 1871, s. 405.
31. Sehested. Jydepotteindustrien. København 1881.
32. Smith. Om de sorte jydsk Leerkar. 1791, s. 19.
33. Andreas G. Jensen. Jydepotten, vort lands ældste Haandværk. København 1924, s. 70ff og Mogens Hansen. »Hvor kommer jydepotterne fra?« I Mark og Montre 1999 s. 36.

Mette Guldberg. Født 1959. Mag.art. 1989. Ph.d. 1998. Fra 1990 til 1994 museumsinspektør ved Ølgod Museum. Siden 1994 museumsinspektør ved Fiskeri- og Søfartsmuseet i Esbjerg. Formand for Det regionale Faglige Kulturmiljøråd i Ribe Amt.